

ԲԱԶՄԱՎԷՊ ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ - ԳԻՏԱԿԱՆ - ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ

ՌՅՀԳ-ՌՅՀԴ

ՀԱՏՈՐ

ՁԱ

1924

ՏՈՒՆՈՒՄ

ԹԻԻ 1

Ս. ՂԱԶԱՐ

ԻՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՆԱՂՄՈՒԿ ԱԶԳԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՏԱԿԱՆ ռումբերու դադարն անգամ տուաւ իր կարգին խորհրդաւոր դասեր դասեր:

Իրօք՝ սպասումի պահեր անհամբեր դարձուցած էին զմեզ ակնկալութեամբ մը վերջնական խրախուսիչ լուրերու:

Բայց արդիւնքը... — Ափ մը փոշի:

Ազգադաւ, եղբայրադաւ խոստումն էր ամէն ինչ մեծերու կողմանէ՝ որոնք այնքան մեծխօսիկ շուրթներով կը յայտարարէին շատ անգամներ՝ *Թշուառներու բարիք բնել:*

Մինչդեռ բուն իսկ նպատակ ցոյց տուին զուտ եսասիրական գոհութիւն եւ քստմանի անտարբերութիւն՝ հանդէպ մեկուսացուած ժողովուրդներու:

Ուրեմն դաս մը մեզի. Բնաւ օտարին վրայ յոյս չդնել. — զայս ամէն ժամանակ հարկ է որ լըջօրէն նկատի առնուոնք:

Արդ ի՞նչ պէտք է ընենք:

Հայ ժողովուրդը այսօր աւելի քան երբեք պէտք ունի սնափելու իր ցաւերէն, պէտք ունի կազդուրուելու եւ ինքզինքը գտնելու, եւ անցեալը՝ որքան հնար է՝ մոռնալու:

Ուստի միակ գործերնիս այսուհետեւ պէտք է ըլլայ ջեռուցանել մեր կազմալուծուած անդամները, վերականգնանալ զանոնք, զբաղիլ մեզմով, չխառնուիլ օտարի գործերուն ու չմիջամտել օտար քաղաքականութեան:

Քաղաքակրթութիւնը այսօր լոկ բաւ մը կը մնայ իբր աներկար ասպետ. դիւանագիտութիւնն է որ իր դիւային հիրանները գաղտագողի կ'երկարէ՝ եւ մը փառաբանելու: Մն կը քարոզէ. Ամէն ոք իր շահուն. ամէն ոք իր հաշուին. — այս է արդի սկզբունքը, փոխան եղբայրական սիրոյ՝ որ ժխտուած է հզօրներու եւ հանգըստակեացներու կողմէ:

Առանձին կը մնանք ուրեմն, Հայրենաւ կիցներ, մի տունը պէտք է որ մենք շինենք մեր ձեռքով, մեր միջոցներով:

Բայց հարկ է որ ամէն բանէ տուայ գիտնանք մեր թօժախելի բաները: Անցելոյն փորձը մեզ ցոյց կու տայ այն ամէնը՝ որ կամայ եւ ակամայ, իրաւացի կամ անիրաւ մղեց դէպ ի քանդում, դէպ ի քայքայում: Հաւաստիքի պէտք կայ:

Այո, առաջնորդուեցանք «*Սէր յանձնէ սկանչի*»-ի սկզբունքով, եւ այն՝ *արդար եւ ուղի իմաստով*, քանի որ զմեզ մղուն «*Ազգասիրութիւն*»-ն էր, այն՝ որ օրինաւոր է ամէն բանաւոր էակի:

Կէտ մը սակայն, որ այնքան կենսական եւ՝ անմրաժեշտ էր նկատենք. — *պէտք է աշխատենք որ արտայայտուած է զԱՆԱԿԻՆ ՀՍԿԵՆՔ*:

Մեր ազգասիրութիւնը պէտք չէ վտանգէ Ազգը. պէտք չէ անհամբիտ ընէ ո եւ է կերպով օտար ու չհանդուրժող լսելիքներ: Կը նշանակէ այս՝ որ պէտք է մնուցանենք մեր մէջ այսուհետեւ անվնաս եւ զգուշաւոր քաղաքականութիւն մը... *Անադմուկ Ազգասիրութիւն* մը:

Պիտի առարկութիւն արդեօք այն շրջանները՝ յորս ինչ ինչ նուիրական հայրենի բառերու եւ անուններու հագագն սնգամ մինչ ասրսուռ կ'ազդէր՝ կը կրէին կուրծքերնուն ներքեւ սոյն քարոզութեամբ ազգասիրութիւնը:

Հայրենակիցներ, ներուի մեզ անդրադարձնել. *Ձիւրքերնք զմեզ*:

Վիճակին չի ներեր ուրիշ ազգերու մէջ ամէն թոյլատրութեամբ քաղաքականութիւն որդեգրել մեր ժողովուրդին: Թող իրացուն, թող գովաբանութիւն օտարներէ՝ մեր ազգին գեղեցիկ ծիրերն ու առաւելութիւնները. բայց կ'աւարտի իոս անոնց սանմանը. չսպասենք սուելի:

Չտարուկնք, չիրապուրդենք ուրեմն անոնց դարձարձիկ փրփրատեսակ խօսքերէն. չհետեւինք անոնց ինչ ինչ քաղաքական կազմակերպութիւններուն, որոնք մեր մէջ ո՛չ թէ ոգեւորել՝ այլ աղմկել ու վտանգել է Ազգասիրութիւնը:

Մանաւանդ թէ ատիկա հակասութիւն չէ՞ մեր ազգասիր հոգիներուն:

Հայաս, աշխատի՛նք ուրեմն միաձոյլ համարաշխուհիւն եւ անկողծ սէր ստեղծել մէջերինս. փոխադարձաբար զիջանինք իրաւուն կարծեաց: Թախուկը, չզգաստանալը ազգաստեղծութիւն չէ՞ ազգասիրութեան դիմակի տակ: Ի՞նչ օգուտ կարգ մը վէճերէն. ի՞նչ օգուտ իրարու քաղաքականութիւն հրապարակելէն:

Վառենք, Հայեր, սրտերնուս մէջ կենսաշող միակ լոյս մը... *Անադմուկ Ազգասիրութիւն*:

Ան պիտի պահանջէ առհասարակ բոլոր զոյութիւն ունեցող հայ կուսակցութիւններէն, ընկերութիւններէն՝ լոկ կէտի մը վերայ ամփոփուիլ, միակ քաղաքականութեան մը հետեւիլ: Ան պիտի պահանջէ հետամուտ ըլլալ մեր անապատապար հազարաւոր որբերուն, բազմակարօտ գաղթականներուն, մեր բովանդակ ժողովուրդին բարօրութեանը: Ան մեզմէ հաւաստաբալէս պիտի պահանջէ հայեւ լոկի միջիկ մշակել ու հռչակել հայ պանծայի գրականութիւնը:

Նկատմամբ այս վերջնոյս՝ զանց չենք ընել ըսել, թէ չի կրնար ջինջ եւ անմեղի նկատուիլ նաեւ այն ազգասիրութիւնը՝ որ կը իւրովէ կ'աղմկէ Հայ Լեզուի դարաւոր ուղղագրութիւնը, իմանայատակ կ'ընէ մեր հոյակապ Նախնեաց նուիրական աւանդները, կապտելով միանգամայն արդի հայ մտաւորականութեան համազգային իրաւունքը: Անկիւս անտեսող մ'է՛ այդ ամէնուն՝ ցորբան չերեւիր, չ'արտայայտուիր հրապարակի վրայ համոզիչ պատասխանով մը՝ հանդէպ լրջօրէն կատարութեամբ բանաւէճերուն, յայտնութեամբ փաստացի տեսութիւններուն, գրութեամբ հմտալից յօդութեաներուն, ամբողջ մտաւորական դասակարգի կարծիքին:

Զի՛ նշանակեր այդ՝ հանրութեան պատկանող բանի մը անհատական տէր դառնալ, հասարակաց բարիքը սեփականել:

Ո՛չ այդպէս, ազգակից եղբայրներ. պէտք է մանաւանդ համոզենք զիրար դէպ ի բացարձակ *Բարեկամութիւն*, դէպ ի եղբայր

րական համաձայն գործակցութիւն՝ երկրիս
որ անկիւնն ալ որ գտնուինք:

Եթէ այս նոր արեւծազկին սկսինք գործադրութեան դնել մեր իսկ միջոցներով այս անգութական «քաղաքականութիւնը» կազմող Անաղովկ Ազգասիրութիւնը՝ կը յուսանք մեծապէս որ երեւան գայ քան նախընթաց տարիները «Օտարին անփուշ մեզի անոյշ» լաւագոյն արտադրութիւն մը ի նպաստ սազեմնուս, զոր ոչ մէկ սազ կարող է երջանկացնել՝ քան դարձեալ ինքն իսկ Հայը:

ԽՄԲ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՍԵԲԻՈՍԻ ԵՄԵՍԱՑԻՈՑ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՐԱԾՈՑ

(յանուն կիւրդի Աղեքսանդրացւոյ)

(Շար. տես Բազմավէպ 1923 էջ 359)

ԱՅ Կ Ա Կ Ա Ն վկայութեանց և փաստերուն կը մասնակցին նաեւ Եւրոպականները, ուր բաց ի մեր Ղևտականէն՝ կան նաեւ բաւական կտորներ Եւնդոցէն, սաղմոսներէն, Աւտարաններէն, և Առաքելոց Թուղթերէն, յանուն Եւսերի զանազան ձեռագրերներուն մէջ, ոմանք իրենց յոյն բնագիր շղթայից մէջ և ոմանք Թարգմանութեաններուն մէջ:

Տեսանք թէ ո՞րքան հայկական հին մատենագրութիւնը բայցայտ կերպով կը խօսի իւր վկայութիւններով և փաստերով, մանաւանդ այդ անձանթ բարեյիշատակ Դաւիթ հիւպատի վկայութիւնը՝ այս մեկ նութեանս մասին, այնքան արդի քննադատը ոչ ինչ գրած են, և թերթերուն մէջ ոչ մէկ յիշատակութիւն կը գտնուի ասոր մասին:

Եւրոպական մատենագրութիւնն ալ շատ քիչ զբաղած է Եւսերիոսի գրութեանց նկատմամբ, թերեւս կորսուած ըլլալուն պատճառաւ, սակայն բազմաթիւ հրատարակութեանց մէջ ցիրուցան յօդուածներ կան՝ երբեմն անոր անձին վրայ, երբեմն գրուածոց վրայ: Յունական հին մատենագրութիւնն ալ բաւական զովեստով և խանդավառութեամբ կը խօսի Եւսերիոսի հանձարին և հեղինակութեանց վրայ:

Եթեւնտասներորդ դարէն սկսեալ Եւրոպացիք սկսած են Եւսերի մասին գրել, հրատարակելով՝ ճիշտ և անճիշտ ճառեր և մեկնութիւններ անոր անուամբ: Մասնաւորապէս յունական զանազան Շղթաներ կը յիշատակեն ստէպ Եւսերեայ աւուներ, և դեռ շատ ճառեր կը վերագրուին անոր: Այսպէս Ուտինոս Commentar. de Scriptor. antiq. eccles. Հատ. Ա. էջ 391-92, ուր կ'աւանդէ թէ Եմեսացւոյն գրութիւնքն ամբողջովին հասած են մեզ: (Անշուշտ զանազան Եւսերեանց գրեանքն իրար խառնելով):

Այլք ի միայն ի Շղթայս յոյն Ս. Հարց կ'աւանդեն, թէ ինչ ինչ կտորներ պահուած ըլլան Եւսերեայ մեկնութիւններէն, և այլ ոչ ինչ, ինչպէս Փ. Լապպէյի իւր հաղագրիւտ գրքին մէջ (De Script. eccles. Հատ. Ա. էջ 779 Բարիւ 1660), ուր ի միջի այլոց այսպէս կը գրէ. «Անոր (Եւսերեայ Եմես.) Ս. Գրոց մեկնութիւններէն ինչ ինչ կտորներ՝ թէ՛ Թէոդորիսոսին քով կը գտնուին և թէ Յոյն հարց Շղթայից մէջ»:

Լապպէյիին կը ձայնակցին է Տուրինոյ իւր՝ Nov. Bibliotheca. Scrip. eccles. գրքին մէջ, (Հատ. Բ. էջ 126 Քոլոնիա 1692): Փր. Փոմպֆի (Bibliotheca Concion. Հատ. Ա. էջ 12). և այսպէս շատեր: Սակայն այս հեղինակներէն ոչ մէկը, կ'ըսէ Հայր. Կուլ. Առկուստի՝ (որ առանձին գրքով մը Եմեսացւոյն վրայ խօսած է¹) իրենց ըսած կտորներէն օրինակ մը

1. Eusebii Emeseni quæ super sunt opuscula Græca. Elberfeldi 1829.